

Zeer geachte leden van de commissies van toezicht en andere aanwezigen,

Ik wil de organisatoren van deze dag van harte bedanken voor de uitnodiging. Het is mij een groot genoegen u vandaag toe te kunnen spreken. Het toezicht houden op penitentiaire inrichtingen, is zeer belangwekkend werk dat op zichzelf al invulling geeft aan een belangrijk basisprincipe uit de European Prison Rules, namelijk dat toezicht moet worden gehouden op gevangenen. *'All prisoners shall be subject to regular government inspection and independent monitoring'*, stelt basisregel 9, waarbij de inspectie in Nederland wordt uitgeoefend door de Inspectie voor Veiligheid en Justitie en het nationale, onafhankelijke, toezicht, sinds het wegvallen van de toezichttaak van de RSJ, grotendeels door u. De crux zit hem in de onafhankelijkheid. U dient uw werk onafhankelijk uit te oefenen, niet onafhankelijk van uw eigen commissie, maar wel onafhankelijk van de gevangenis waarop uw toezicht houdt of van het ministerie van veiligheid en justitie. Hoe u aan die onafhankelijkheid invulling kunt geven, is eerder vanochtend al door de ombudsman uit de doeken gedaan.

Niet alleen moet er onafhankelijk toezicht op gedetineerden worden gehouden, op basis van dezelfde Europese Gevangenisregels hebben gedetineerden recht om verzoeken te doen of klachten in te dienen (artikel 70.1 EGR). Dit betreft een tweede taak van de commissies van toezicht, althans van de uit de commissies van toezicht samengestelde beklagcommissies. De wijze waarop deze combinatie van taken in Nederland wordt uitgeoefend is nog steeds uniek in de wereld. In Engeland en Duitsland bijvoorbeeld kunnen zogenaamde bezoekerscommissies wel advies geven aan de gevangenisautoriteiten over hoe om te gaan met klachten, maar die adviezen zijn niet bindend. Ook worden wel speciale ombudsmannen aangesteld voor het gevangeniswezen, hiervan is in veel Scandinavische landen bijvoorbeeld sprake. Ook voor deze ombudsmannen geldt dat hun bevoegdheden meestal beperkt zijn tot het doen van onderzoek en het geven van aanbevelingen. In veel landen bestaan helemaal geen speciale juridische instituties voor het afhandelen van klachten van gedetineerden, maar hebben gedetineerden in theorie wel de mogelijkheid gebruik te maken van de rechtsmiddelen die ook gewone burgers hebben om hun rechten te effectueren. Het hangt dan maar helemaal af van de mate waarin gedetineerden geïnformeerd worden en bijgestaan in hun wens een klacht in te dienen of dat recht in de praktijk ook daadwerkelijk wordt en kan worden uitgeoefend.

Het Nederlandse systeem, waarin een beklagcommissie uit een commissie van toezicht bindende uitspraken kan doen over klachten, tegen welke uitspraken zowel de directeur als de gedetineerde in beroep kan gaan bij een beroepscommissie, is naar mijn weten alleen in Nederland praktijk. Wel is een vergelijkbare regeling in 2005 opgenomen in de Belgische basiswet, maar de artikelen waarin die regeling is neergelegd (artikel 20-34 Basiswet), zijn ruim 10 jaar later nog steeds niet in werking getreden.

Het in internationale context uitgebalanceerde nationale systeem van toezicht, voorkomt natuurlijk niet dat zich ook in Nederland situaties voordoen die op gespannen voet staan met de mensenrechten of brengen die juist aan het licht. Hoewel ik het gevangeniswezen ook door mijn onderzoek behoorlijk goed van binnenuit denk te kennen, vormen de beroepszittingen die ik bijwoon in het kader van mijn nevenfunctie als lid van de RSJ een belangrijke aanvulling op dat beeld. Omdat het steeds gaat om conflicten, tonen ze haarscherp de tegenstrijdige belangen in de inrichting, meestal dat tussen het uitoefenen van rechten en vrijheden in de inrichting en het handhaven van de orde en de rol die het recht al dan niet kan spelen bij het mediëren daartussen.

In verband met het thema van vandaag, gedetineerden en mensenrechten, hebben twee recente zaken, waarin ik zelf deel uitmaakte van de beroepscommissie, bijzondere indruk gemaakt. Beide zaken gaan over de vrijheid van meningsuiting en laten zien dat conflicten, problemen die zich voordoen in onze multiculturele, multi-etnische samenleving, zich, vaak nog uitvergroten ook in de gevangenis manifesteren.

In de eerste zaak ging het om een brief die door gedetineerden van de Terroristen Afdeling in Vught was geschreven aan de directeur van de inrichting. Zoals u wellicht weet behoort het TA-regime tot de meest strikte regimes die we in Nederland kennen en is het zeer omstreden. Het is zowel door het CPT als De RSJ ernstig bekritiseerd en sinds die tijd wel iets versoepeld, maar niet opzienbarend. Op een aantal punten wijkt het nog steeds zeer substantieel af van het regime in een normaal beveiligde inrichting. Gedetineerden verrichten het grootste gedeelte van de activiteiten alleen en verblijven een groot aantal uren op cel. Bezoek kan makkelijker worden geweigerd en vindt vaak plaats achter glas.

De gedetineerden geven aan gevierden met de directie te willen praten over de onderdelen van het regime die zij in de brief benoemen. Zij accepteren dat zij daartoe worden geboeid. Zij stellen een ultimatum en geven aan het eind van de

brief aan onmiddellijk in hongerstaking te zullen gaan als de uitkomst van het gesprek voor hun onbevredigend is en hiervoor ook media-aandacht te zullen vragen.

De directeur probeert de gedetineerden afzonderlijk te spreken naar aanleiding van de brief. De opsteller van de brief, in de ogen van de directeur tevens de initiator, weigert dit. De directeur legt vervolgens een ordemaatregel op van 14 dagen afzondering. In de beschikking wordt gerefereerd aan de brief, de hongerstaking, de media-aandacht en het feit dat de gedetineerde weigerde op individuele basis met de directeur te spreken, waardoor de directeur van mening is 'dat de gedetineerde hem geen andere keuze laat dan een ordemaatregel op te leggen.' De maatregel wordt in zijn geheel ten uitvoer gelegd buiten de inrichting', een aspect dat meestal als strafverzwarend wordt beschouwd. De beklagcommissie verklaart de klacht van de gedetineerde ongegrond en verwijst daarvoor zowel naar de inhoud van de brief als naar de weigering van de gedetineerde op individuele basis met de directeur in gesprek te gaan.

Cruciale vraag in het kader van de context van het thema van vandaag is natuurlijk of gedetineerden gerechtigd zijn een brief met een dergelijke inhoud te schrijven. De beroepscommissie vond van wel. In de uitspraak wordt overwogen:

Vast staat dat klager namens alle gedetineerden op de TA een brief met klachten over het regime van de TA aan de directeur heeft gestuurd. Uitgangspunt is dat het gedetineerden Vrij staat om in een brief klachten kenbaar te maken aan de directie en te verzoeken daarover een gesprek te voeren. Dat uitgangspunt geldt onverkort ingeval in de brief kenbaar wordt gemaakt dat indien de directeur niet bereid is tot een gesprek hongerstaking en mogelijk ook dorststaking zal volgen en de gedetineerden hun advocaten toestemming zullen geven in de media op te treden. Bij acute dreiging met ordeverstoring geldt dit uitgangspunt niet, maar daarvan was in het onderhavige geval (nog) geen sprake. Het uiten van klachten per brief kan dus in het algemeen en ook in het onderhavige geval geen grond vormen voor het treffen van ordemaatregelen of disciplinaire straffen (beroepscommissie 11 mei 2015, 15/186/GA).

Overigens werd een korte ordemaatregel voor het weigeren in gesprek te gaan met de directeur wel gerechtvaardigd geacht, maar het laten voortduren van de maatregel na de vierde dag niet.

De tweede zaak had zijn aanleiding in een gepassioneerde discussie op de werkzaal over de situatie in Syrië. De discussie werd gevolgd door een toevallig op de werkzaal aanwezige medewerker van de technische dienst. Deze was zeer ontdaan over een aantal uitspraken die hij opving van een van de gedetineerden en heeft, zonder eerst de ook op de werkzaal aanwezige werkmeester te vragen in te grijpen, contact opgenomen met de directeur. De uitspraken waar in de stukken letterlijk melding van wordt gemaakt, zijn: “IS moet onze wereld beheersen” , “Alles wat IS doet is goed voor ons leven” en ‘heidenen verdienen het niet daar een rustig leven te hebben’. De gedetineerde kreeg een disciplinaire straf van 14 dagen opgelegd op de grond dat hij op zeer ernstige wijze de orde, veiligheid en rust in gevaar had gebracht door zeer opruiende taal te gebruiken in de werkzaal.”

Sleuteloverweging in de context van het onderwerp van vandaag is dat de beroepscommissie niet de overtuiging had bekomen dat de uitspraken opruiend waren nu niet duidelijk was in welke context ze waren gedaan. Daarbij speelde ook een rol dat de klager ten heftigste ontkende ooit zulke uitspraken te hebben gedaan en de directeur achterwege had gelaten verder onderzoek te doen naar de uitlatingen (RSJ 23 september 2015, 15/1477/GA en 15/1482/GA).

Waarom hebben juist deze zaken indruk gemaakt? Misschien omdat het op de zitting zo voelbaar was dat het vooral angst voor deze categorie gedetineerden was die maakte dat niet alleen hun handelingsvrijheid, maar ook hun mogelijkheid tot spreken vergaand werd ingeperkt. Dit terwijl we in de vrije samenleving juist al onze hoop op de vrijheid van meningsuiting gevestigd hebben om een vreedzame weg uit deze zeer gecompliceerde etnische en religieuze conflicten te vinden.

Hoe moeten we inbreuken op grondrechten van gedetineerden in het algemeen beoordelen? Mijn centrale stelling van vandaag is dat een toetsing aan de mensenrechten weliswaar uitermate belangrijk is, maar in de Nederlandse context alleen maar een startpunt. Dat we voldoen aan de eisen die gesteld worden in de uitspraken van het EHRM moet zeker in de Nederlandse situatie als een minimumvereiste worden gezien.

Richtinggevend is nog altijd het beginsel van minimale beperkingen. Volgens de huidige formulering in de Nederlandse wetgeving, houdt het beginsel in dat *personen ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging plaatsvindt van een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke voor het doel van de vrijheidsbeneming of in*

het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid in de inrichting noodzakelijk zijn (artikel 2 lid 4 Penitentiaire Beginselenwet).

Het beginsel was oorspronkelijk een uitvloeisel van het onschuldbeginsel, vandaar dat het alleen voor onveroordeelden gold. De reikwijdte werd pas in de Penitentiaire Beginselenwet (1999) formeel uitgebreid tot veroordeelden. Het kan worden gezien als een uitwerking van de bepaling die in 1986 in de Grondwet werd opgenomen: *“Hij aan wie rechtmatig zijn vrijheid is ontnomen kan worden beperkt in de uitoefening van zijn grondrechten voor zover deze zich niet met de vrijheidsbeneming verdraagt.”* (15 lid 4 grondrecht).

Dit artikel biedt een grondslag voor het maken van inbreuken op rechten van ingeslotenen, maar geeft ook een duidelijke grens aan. Alleen die inbreuken die noodzakelijk zijn, zijn toelaatbaar, additionele leedtoevoeging moet worden afgewezen. De aanvaarding van het beginsel van minimale beperkingen heeft als consequentie dat gedetineerden juridisch zoveel mogelijk gelijk behandeld moeten worden als gewone burgers. De overheid moet zich voor iedere inbreuk die hij maakt op grondrechten van gedetineerden legitimeren. Dat kan slechts op een van de twee in artikel 2 lid 4 van de PBW genoemde gronden: 1) de orde en veiligheid in de inrichting of 2) het doel van de vrijheidsbeneming, waaronder in het algemeen het ingesloten houden als zodanig wordt verstaan (Boone 2000; Mevis & De Lange 2009).

Het beginsel is ook expliciet erkend in artikel 5.4 lid 1 van het vreemdelingenbesluit en in het Reglement regime grensdetentie is het zelfs nog absoluut geformuleerd: *“De vreemdeling wordt aan geen andere beperkingen onderworpen dan die volstrekt noodzakelijk zijn om zijn verblijf in het grenslogies te verzekeren alsmede om de veiligheid en de orde aldaar te handhaven.”*

Men zou kunnen zeggen dat het beginsel van minimale beperkingen, samen met het resocialisatiebeginsel dat ik hier nu even onbesproken laat, normalisatie voorschrijven: het zoveel mogelijk inrichten van het leven binnen de penitentiaire muren naar het evenbeeld van de vrije maatschappij. Het beginsel van normalisatie staat prominent in regel 5 van de basisprincipes van de Europese Gevangenisregels, waarin wordt benadrukt dat het leven in de gevangenis zoveel mogelijk *de positieve* aspecten van het leven in de samenleving benadert. Hoe dit beginsel verder moet worden uitgewerkt is beschreven in het standaardwerk van Van Zyl Smit en Snacken (2009) naar de uitgangspunten van de Europese gevangeniswetgeving en beleid.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het individuele en het collectieve niveau van normalisering. Het individuele niveau berust op de gedachte dat iedereen in de samenleving meerdere sociale rollen vervult, bijvoorbeeld die van vader, zoon, partner, collega, vriend etc. Vanwege de grote nadruk die in de gevangenis legt op het houden van orde en het waarborgen van de veiligheid, wordt de sociale identiteit vaak gereduceerd tot de rol van gedetineerde. Normalisering verwijst naar de poging om door middel van een aangepast detentieregime de diversiteit aan sociale rollen zo veel mogelijk te respecteren en stimuleren.

Het collectieve niveau van normalisering verwijst dan naar het aanleveren van normale externe hulp- en dienstverlening in de gevangenis en het principe dat de kwaliteit van deze dienstverlening gelijkwaardig dient te zijn aan de kwaliteit buiten de gevangenis.

Tot het zogenaamde Scandinavische exceptionalisme (Pratt 2008) behoort een verregaande uitwerking van het normaliseringsbeginsel. Kenmerkend bijvoorbeeld is het zogenaamde importmodel, volgens welke alle diensten die moeten bijdragen aan de re-integratie van gedetineerden, zoals: medische diensten, opleidingen, sociale voorzieningen, van buiten de gevangenis worden geleverd en niet door de gevangenis zelf worden georganiseerd. Het leveren van diensten aan de gevangenis behoort daar tot de normale werkzaamheden van deze instituties en wordt dus niet betaald vanuit het budget van de penitentiaire inrichtingen.

Het tweede deel van mijn lezing zal ik besteden aan het toepassen van deze uitgangspunten op een belangrijk mensenrecht, het recht op family life. Naar de wijze waarop gedetineerden het contact met familieleden beleven, is echter ook heel veel empirisch, sociaalwetenschappelijk onderzoek gedaan. Om het belang van juist dit recht voor gedetineerden te illustreren, geef ik daaruit eerst een korte bloemlezing.

Het contact kunnen onderhouden met de buitenwereld en vooral het onderhouden van familiale relaties wordt algemeen beschouwd als een wezenlijk element van de detentiebeleving. Het zou een buffer kunnen zijn die de pijn van het gevangenisleven draaglijk maakt (Toch 1982). Uit het onderzoek van Liebling, hoogleraar aan de Cambridge Universiteit en een van de belangrijkste gevangenisonderzoekers van dit moment, komt naar voren dat het voorzien in of het juist afwezig zijn van mogelijkheden familiebezoek te ontvangen een enorme invloed kan hebben op de ervaren kwaliteit van het

gevangenisleven. Ook uit mijn eigen onderzoek naar de detentiebeleving van Belgische gedetineerden in de PI Tilburg, kwam naar voren hoe essentieel het kunnen onderhouden van familierelaties is voor gedetineerden. De gedetineerden die wij spraken waren in het algemeen redelijk tevreden over de omstandigheden van hun verblijf in Tilburg. Maar wanneer het verblijf aldaar een bedreiging vormde voor de frequentie of kwaliteit van hun bezoek, kozen ze er zondermeer voor terug te gaan naar de in vele opzichten minder prettige omstandigheden in de Belgische gevangenissen, als ze die keus al hadden gehad.

Contact met de buitenwereld beïnvloedt ook de veiligheid binnen de inrichting. Volgens Cochran (2012) heeft het ontvangen van bezoek een positieve uitwerking op het gedrag van gedetineerden binnen detentie. Hij kwam tot de conclusie dat er minder dreiging en geweld voorkomt onder gedetineerden die wél bezoek ontvangen in vergelijking met gedetineerden die geen bezoek ontvangen. Volgens een onderzoek van Light uit 1993 zijn gedetineerden die geen contact met familie onderhouden tijdens hun detentie minder gemotiveerd aan hun re-integratie te werken, zowel in de gevangenis als daarbuiten. Recente onderzoeken bevestigen dat er een directe relatie is tussen de frequentie van het bezoek en de mate waarin een gedetineerde recidiveert (Bales & Mears 2008; Mears, Cochran, Siennck & Bales, 2012; Duwe & Clarke 2013).

Privacy en flexibiliteit in toegang tot de contacten zijn echter uiterst belangrijke voorwaarden voor het realiseren van die positieve effecten, evenals de frequentie en de duur van het bezoek en de mogelijkheden om zinvolle contacten te onderhouden (Liebling 2004: 327). De omstandigheden waaronder het bezoek moet worden ontvangen, waaronder bijvoorbeeld het vernederende karakter van fouilleringen vóór en/of na afloop van het bezoek kunnen tot gevolg hebben dat gedetineerden besluiten niet langer bezoek van familie of vrienden te willen ontvangen (Liebling 2004: 327). Dit verklaart wellicht mede de bevinding van Lindquist dat gedetineerden met sterke banden buiten de inrichting juist meer te lijden hebben van de detentie (Lindquist 2000).

Samengevat behoort het kunnen onderhouden van contact met familie voor veel gedetineerden tot de meest wezenlijke aspecten van het verblijf in een penitentiaire inrichting, maar kan dat positieve effect makkelijk omslaan in frustratie of zelfs het afzien van bezoek of contact vanwege de omstandigheden waaronder dat bezoek moet plaatsvinden.

Jos Silvis is in zijn lezing al ingegaan op de eisen die door het EHRM worden gesteld aan het recht op family life in detentie. Ik zou een aantal aspecten van

de wijze waarop in Nederlandse penitentiaire inrichtingen vorm wordt gegeven aan het contact met de buitenwereld, en vooral aan de omstandigheden waaronder bezoek kan worden ontvangen, willen afzetten tegen het beginsel van minimale beperkingen en het normaliseringsprincipe. Zijn de beperkingen die aan dat bezoek worden gesteld nu daadwerkelijk steeds noodzakelijk in het belang van de orde en veiligheid in de inrichting en komt de wijze waarop wij daar vorm aan geven nu in de buurt van hoe we in de normale samenleving contact met familie onderhouden?

Ik zou zeggen van niet en misschien wel steeds minder. Ten eerste kan men zich afvragen waarom in Nederland nog steeds een frequentie van een uur per week bezoek standaard is, waarom dat altijd op afspraak moet en meestal tijdens werk- en schooluren. In buurland België bijvoorbeeld kunnen familieleden drie keer per week bij gedetineerden op bezoek komen, op een aantal vaste tijdstippen ook onaangekondigd en veel vaker in de weekenden en avonden. De maandelijkse ouder-kind middagen die in sommige Nederlandse inrichtingen in het weekeind worden georganiseerd zijn daarom niet minder dan een noodzakelijke voorwaarde om nog enige invulling te geven aan de relatie tussen ouder en kind, maar gaan ook vaak niet door of worden afgeschaft, een klacht die de RSJ onlangs weer ter ore kwam tijdens een bezoek aan de penitentiaire inrichting te Nieuwersluis, een inrichting voor vrouwen notabene.

Regionale detentie is in Nederland nooit als beginsel in regelgeving opgenomen, maar kan wel een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van normalisering. De sluiting van een groot aantal inrichtingen heeft de mogelijkheden voor gedetineerden om dichterbij huis gedetineerd te worden, bepaald niet vergemakkelijkt. Het openbaar vervoer naar veel penitentiaire inrichtingen is nog steeds belabberd, een situatie waar ook een raadslid zonder rijbewijs zeer onder lijdt.

Regelmatig worden bij de RSJ klachten ingediend over de keuze van de inrichting waar men wordt gedetineerd in verband met de belemmeringen die dat oplevert om het recht op family life te realiseren. Aan het principe van regionalisering lijkt vooral in de eindfase van detentie gewicht te worden toegekend. In een uitspraak uit 2010 overwoog de beroepscommissie dat het zonder nadere toelichting niet begrijpelijk was dat klager in de laatste fase van de detentie niet tevens op de wachtlijst voor de zbbi in zijn regio was geplaatst om zo aan regionalisering vorm te geven (10/0314/GB). Ook in een recente uitspraak uit 2015 overwoog de beroepscommissie dat gedetineerde op basis van het

regionaliseringsbeginsel beter in de zbbi in Zuyderbos had kunnen worden geplaatst, maar nu de wachttijd daar op het moment dat de beslissing genomen werd al 2 ½ maand was, was de beslissing hem in Almelo te plaatsen te billijken (15/1319/GB).

Voor preventief gehechten is echter het uitgangspunt dat zij altijd worden geplaatst in het arrondissement van vervolging. Dit in verband met het onderzoeksbelang dat overigens niet nader hoeft te worden onderbouwd. Alleen als er sprake is van een onderbouwde sociale of medische indicatie, kan van dat uitgangspunt worden afgeweken. Ook voor de tbs geldt dat het regionaliseringsbeginsel vooral in de resocialisatiefase een rol gaat spelen, voor die tijd, is het belang dat snel met behandeling kan worden gestart meestal doorslaggevend (13/3252/GB). In een zaak waar onweersproken was dat klagers echtgenote 8 uur moest reizen om op bezoek te komen en niet was onderzocht of de behandeling in een tbs-instelling in de regio niet even snel kon worden gestart (12/0895/GB), werd de klacht door de beroepscommissie gegrond verklaard.

Strafrechtelijk veroordeelde vreemdelingen worden sinds 2008 in afzonderlijke inrichtingen geplaatst, volgens de mij laatst bekende informatie tegenwoordig vooral in Ter Apel, een van de meest Noordelijke inrichtingen in het land. In het beleidskader 'plaatsing strafrechtelijke vreemdelingen' daterend uit datzelfde jaar, worden zij uitgesloten van resocialisatie in de Nederlandse samenleving en in het verlengde daarvan ook van regionalisering.

Zowel in de toelichting in het beleidskader als in de bovengenoemde uitspraken van de beroepscommissie van de RSJ, wordt regionalisering, voorzover het beoogt de mogelijkheden van bezoek te vergroten, vooral gekoppeld aan de resocialisatiedoelstelling. Mijns inziens vloeit het echter rechtstreeks voort uit het recht op family life en zou het derhalve in iedere fase van de detentie een even grote rol moeten spelen en in gelijke mate moeten toekomen aan gedetineerden zonder verblijfstatus in Nederland.

De mogelijkheden om ook in de tijd dat men gedetineerd zit een zekere mate van intimiteit te onderhouden met zijn of haar naasten is drastisch afgenomen sinds de introductie van 'de slang', een afscheiding tussen gedetineerden en zijn of haar bezoek die fysiek contact vrijwel onmogelijk maakt. De maatregel is ingevoerd om de mogelijkheden contrabande de inrichting in te voeren verder te beperken, overigens zonder dat ooit grondig is onderzocht of die contrabande vooral via het bezoek binnen komt. Als dat al zo is, gebeurt dat in ieder geval

slechts door een zeer beperkt deel van het bezoek, wat onmiddellijk de vraag oproept of het gerechtvaardigd is 'de goeden' zo disproportioneel onder 'de slechten' te laten leiden. De slang maakt het onmogelijk kinderen op schoot te nemen of te knuffelen tijdens het bezoek en laat alleen toe dat geliefden elkaars hand vasthouden in een zeer ongemakkelijke, overigens verboden, positie.

Een van de Belgische directeuren die wij interviewden in de PI Tilburg wist zich met de condities van het Nederlandse bezoek geen raad en vroeg zich in verband met de slang en de het ontbreken van de mogelijkheid consumpties te nuttigen tijdens het bezoek af *waar nu de grens lag tussen het op een menselijke en warme manier organiseren van bezoek en de veiligheid*. Hij liet alsnog een consumptie-apparaat in de bezoekszaal plaatsen.

De beroepscommissie van de RSJ verklaart klachten over de consequenties die uit de introductie van de slang voortvloeien niet ontvankelijk, nu ze zich richten tegen de algemeen geldende bezoeksregeling en niet op een individuele beslissing berusten. Dat zou alleen anders zijn als de bezoeksregeling in strijd was met een in de inrichting geldende hogere regeling, bijvoorbeeld het recht op family life en dat was volgens de beroepscommissie van de RSJ niet het geval.

Ik ga er zondermeer vanuit dat de beroepscommissie hier gelijk in heeft. Ook ik denk niet dat het EHRM Nederland zal veroordelen voor een schending van het recht op family life vanwege de plaatsing van de slang. Dat maakt de maatregel nog niet per se noodzakelijk en proportioneel binnen de Nederlandse context. Bij zo'n belangenafweging zou ook tenminste het belang moeten worden meegewogen dat gedetineerden op basis van de eerder gepresenteerde resultaten van sociaalwetenschappelijk onderzoek hechten aan het onderhouden van het contact met hun familieleden en de condities waaronder dat gebeurt.

Ik heb misschien niet zoveel over de positie van vreemdelingen vertelt als u op basis van de aankondiging in het programma had verwacht. Dit heb ik achterwege gelaten om niet het gras voor de voeten te maaien van mijn collega en specialist op dit gebied, Arjan Leerkes, die een van de mini-congressen aan dit onderwerp zal wijden.

Over de positie van vreemdelingen die zijn gedetineerd ter fine van hun uitzetting, dus op een administratiefrechtelijke grond, hebben de RSJ en andere adviesorganen regelmatig zeer kritisch geschreven. In verband met de tenuitvoerlegging is steeds het belangrijkste bezwaar geweest dat deze tegen de

internationale normen in een zeer penitentiair karakter heeft. Of de invoering van de wet Terugkeer en vreemdelingenbewaring hieraan voldoende tegemoet zal komen, is maar zeer de vraag, nu deze weet nog steeds is opgebouwd volgens het stramien van de Penitentiaire Beginselenwet en zeer sterke beheers elementen bevat.

Over de positie van vreemdelingen die op basis van het strafrecht zijn gedetineerd, sinds een aantal jaren in de zogenaamde VRIS-inrichtingen, heb ik regelmatig geschreven samen met mij AIO Mieke Kox. Ons belangrijkste kritiekpunt is steeds geweest dat het hierboven ook al aangehaalde uitgangspunt dat de detentie van deze categorie gedetineerden niet gericht is op terugkeer naar de Nederlandse samenleving, ertoe leidt er toe dat zij van bijna alle faciliteiten die gericht zijn op de voorbereiding van die terugkeer zijn uitgesloten: detentiefasering, verlof, arbeid en educatie, terwijl de opdracht tot resocialisatie, zoals neergelegd in artikel 10 lid 3 IVBPR toch ook voor hen geldt en daar nauwelijks faciliteiten voor in de plaats komen die gericht zijn op terugkeer naar een andere samenleving.

Miranda Boone

Bijzonder hoogleraar Penologie & Penitentiair recht, Rijksuniversiteit Groningen

Referenties zijn op te vragen bij de auteur